

KARÁCSONYESTÉN

Bonyhádi, a mészáros szétvetette lábait, hogy csak úgy reccsent alatta a diófaszék. Széles, kövér arca ragyogott a meglegegedéstől s a verejtéktől, mit olykor-olykor öklével fent szét homlokán. Az asztalon parányi karácsonyfa állott, rajta néhány apró, színes gyertya, s egyik ágacskáról a másokra fonódva, piros és fehér papírszalagok. A család: az asszony, egy kamasz fiú és a nagy leány, az asztal körül ültek s karácsonyi ajándékaikat mustrálgatták.

A konyhában egy faggyúszagú inas s a szolgáló a kályha mellett üldögéltek s friss kalácsot majszoltak. Az ajtó előtt lábtörlés, mozgolódás hallszott, előrohantak a kutyák, hangosan csitították őket, a kilincset lenyomták, s beszorogtak a betlehemesek. Bonyhádiék a szobaajtóban állottak, míg elvégződött a hókuszpókusz, a mészáros mérgesen adott valami pénzt, s mikor elmentek a karácsonyi csillaggal, utánuk dörmögött: „A fene egye meg őket, kilopják az ember zsebéből a krajcárt.” Aztán rászólt az inasra: „Eredj, zárd be a kaput!”

A fiú kiszaladt. A kapunál összeütközött János bácsi-val.

— Szerencséje van, öreg, az utcán hált volna, ha nem siet! — mondotta neki, gyorsan eltolta a reteszt s szaporán talpalt vissza a konyhába.

János bácsi, olyan hetvenéves, töpörödött, fekete, rongyos kis ember, ott állott az udvaron. Cipője lyukas volt, egyik oldalán kibuggyant belőle a mocskos kapca, megviselt szúrposztó nadrágja lötyögött sovány kis lábszárain, mindkét térdén nagy folt sötétlett. Kabátját valamikor úr viselte. Egy gomb sem volt rajta, hanem derekán spárgával átkötve igyekezett a rongyos inggel együtt egy kis melegben tartani az öreg testét.

Micisapka tetőzte be János bácsit, ellenzője szomorúan konyult félre s kicsapzott alóla a szürke haj a ráncos kis homlokra, mely alatt könnyesen pislogtak a fakó kék szemek.

János estefelé templomban volt. Megállott az ajtóban a szenteltvíztartó mellett s dideregve bámult a fényben csillogó oltárra. Onnan kiballagott az állomáshoz szerencsét próbálni, hátha akad egy útitáska, amit be kell hoznia a városba, de senki sem érkezett a karácsony esti vonattal, s János csalódottan ült be egy csapszékbe.

A kocsmáros gyermekei angyalt vártak a szobában, be-benézett az üzletből ő is közéjük, s magával hozott mindig a kis, füstös pálinkamérésbe egy-egy kis karácsonyi melegséget. Ételt adott Jánosnak, egyetlen vendégének a szentestén, s nem sajnálta tőle a bort. Az öreg evett-ivott, s a kocsmáros ez egyszer komolyan, üzleti nyereségként számolta el a János bácsi fizetségét. Az öreg szaporán ismételte: „Isten fizesse meg, Isten fizesse meg!”

Záráskor kitámolygott János és elindult hazafelé. Erősen melege volt, ide-oda ténfergett a járdán; nagyon sokat ivott.

Mikor az inas betette a konyhaajtót, János is lakása felé tartott. Az udvar végében volt egy elhagyott disznóól, évek óta ebben lakott az öreg. Nyáron árnyékos hely, télen jól kitömve szalmával-szénával, nem fagy meg benne az ember.

Isteni éjszaka borult a földre. A csillagok oly tündöklően ragyogtak a hideg úrron át, mintha az eszme születésétől izzának.

A hold fénylőn lebegett az égen, s a fehér hóra árnyékot vetett egy bagoly puha, hangtalan röpte. A házak falán s az emberek lelkén kopogtatott a világon elömlő jóság, s voltak boldogok, egypáran e csillagon, kik megnyitották előtte szívüket.

János félrehúzta az ól ajtaját s bemászott. Sapkáját levette fejről, kabátját kioldotta, csak úgy tüzelt öreg teste. Végigfeküdt a szalmán, de az ajtót, melyet máskor gondosan becsukott maga után s réseibe szalmát gyúrt, most nyitva hagyta. A szakadozott szőnyeget,

melyet takarónak használt, nem méltatta figyelemre. Öreg, ütött-kopott, töpörödött szíve ünnepelni akart, karácsony estét kívánt ülni. A disznóól keskeny homálya szűk volt neki, ember sehol, a kutyák a konyhajtó előtt várják a vacsora maradványait, — János a csillagokat hívta be magához és hálásan újságolta nekik Isten jóságát, ki szent karácsony estéjén még egy ilyen utolsó, nyomorult embernek is kiadja tisztességes porcióját.

A csillagok lejöttek az égről, egészen közel sorakoztak az ajtóhoz, csak ki kellett volna nyújtania kezét, a legelsőt elérte volna. De János tudta, mi a becsület, hálás volt e kitüntetésért, csak mesélt nekik, s örvendett, hogy figyelmesen hallgatják.

Először is tudomásukra hozta, hogy az állomás melletti kocsmáros jóra való, becsületes ember, ki mindig megtűri őt egy sarokban. Lám, ma este pompás Vacsorában részesítette, de Bonyhádi mészárosról sem akar semmi rosszat mondani. Ami igaz, igaz: semmi jussa nincs ehhez az ólhoz, mégis évek óta lakik benne. Hát nem volt ez mindig így. Lakott ő a nagy vendéglőben is, és ha egy hordót kellett felgurítani a pincéből, akkor sem állott félre, de késeket pucolni sem tudott úgy senki, mint János.

Az öreg itt elszomorodott, mert Gábor úr temetése lépdelt tova előtte. E temetés után került hányódásra. Ezt panaszolta most a csillagoknak. Azok összenéztek s bölintottak János felé jóakaratóan és szánakozón.

János felült, nekitámasztotta hátát a deszkának s beszélt a csillagokhoz.

— Látják, tíz esztendeje élek ilyen keservesen. Bezeg más világ volt, amíg Gábor úr meg nem halt. De maguk talán azt sem tudják, mi közöm nekem hozzá. Ügy volt az, hogy huszonöt esztendő voltam, amikor megházasodtam. Rózsi volt a feleségem. Rózsi, hiszen ismerhették, olyan volt ő, mint a csillag az égen. Mikor megesküdünk, azt mondja Gábor úrnak a bátyja: „Te János, gyere te el hozzám kocsisnak.” Hát miért ne mentem volna? Jó fizetést adott, aztán az udvaránál becsületes szállást, még kertet is és kiadta minden komenciómat emberséggel. Olyan négy lovat hajtottam,

hogy még a madarak is megálltak s úgy csudáltak őket, de dicsekvés ne legyen, ha mondom, úgy is állt kezemben a gyepplő, mintha azzal születtem volna. Aztán ki sem tudom beszélni, hogy Rózsának milyen becsülete volt a kastélyban. A nagyságos asszony is azt mondta neki: „Rózsi, édes virágszálam, tedd ide ezt, hozd ide azt!”

Hát egyszer csak hazajön Gábor úr. A jó Isten tudja hol, hol nem járt, valamerre idegen országokban, elég az hozzá, hogy mikor először meglátta Rózsit, azt mondta neki: „Na te Rózsi, a fene egye meg a dolgot, sokfelé jártam, de olyan egy fájin fehérnépet, mint te, sehol nem láttam.”

Hát Rózsi csak a szeme elé húzta a kötényt, s a nagyságos asszony azt mondta: „Ne bolondozz, Gábor, ura van a menyecskének.” De már olyan ember volt Gábor úr, Isten nyugtassa meg a lelkemet, hogyha egyszer valamit feltett magában, hát nem lehetett övele akkor bírni. Ahogy egyszer hajtja a négyest, s én ülök a kicsi ülésen, csak hátrafordul Gábor úr s azt mondja: „Te János, én elviszem a feleségedet.” „Tréfál a nagyságos úr” — mondtam neki, gondoltam, egy kicsit sokat ivott a délben. De nem komédiázott ő egy cseppet sem. Aznap éjjel a nagyságos asszonyt vittem a vejéhez, hát mikor reggel hazaérek, nincsen Rózsi sehol. Úgy volt az, hogy éjfél tájban odament az ablakhoz Gábor úr s bekopogtatott: „Kelj fel, Rózsi, s gyere, egykettő!” Megijedt szegény Rózsi erősen, sírt, mint a zápor, de Gábor úr nem sokat teketóriázott, nekivetette vállát az ajtónak, felkapta úgy, ahogy volt, egy szál pendelyben, felültette a kocsira, rádobott egy kabátot s kihajtott vele a tanyára. Reggel beüzent, hogy oda ne tegyem a lábam, mert lelő, mint egy nyulat. Mit csinálhattam volna? Mondta a nagyságos asszony is: „Hadd el, János fiam, nem lesz ebből semmi baj, jó ember Gábor úr, csak egy kicsit bolondos.”

Nem is tudtam én meg soha, hogy mi történt Rózsi-val. Beszélték, hogy Gábor úr odavolt érte, mint valami dáamáért. Egyszer éppen állunk a kastély előtt, a nagyságos úr nézi a lovakat, csak jön Gábor úr, s azt mondja: „Na János, özvegy lettél.” „Hát már hogy,

istálom?” — kérdeztem. „Hát csak úgy, hogy a reggel meghalt Rózsi, a keservit ennek a kutya világnak!” Ezt mondta Gábor úr, s belerúgott a keselynek a hátsába. Hogy a lovat bántani tudta, abból láttam, hogy igen búnak adta a fejét. „Most már, János, hozzám jössz szolgálni!” Meg is egyeztünk mindjárt. Rózsit eltemettük, megsirattam keservesen, búsultam utána eleget, de hát rendre-rendre megengesztelődik az ember.

Harminc esztendeig szolgáltam Gábor úrnak. Nem is lesz több olyan úr ezen a semmi világon. Mikor meghalt, pedig nem volt neki sem felesége, sem egy falat gyermeke, annyian mentek a koporsója után, hogy elég lett volna egy király temetésére. Nem maradt utána semmi, Isten nyugosztalja. Azt mondta mindig: „Egyél, igyál, János, amíg engem látsz, ha meghalok, nem tudom, ki fog enned adni.”

Hát ahogy elvégzi János a beszédet, csak megszólal a legfényesebb csillag: „Ne búsulj, te öreg János, mondok én neked valamit. Gyere velünk, megtalálod Rózsit s Gábor urat, soha olyan jó dolgod nem volt!”

Megörvendett öreg János erősen, felugrott sebtiben s azt mondta: „Köszönöm a jószágukat, megyek egyszeribe, csak éppen a bajuszomat pödröm egy kicsit ki, csak felveszem az ünneplő ujjasomat, csak kifényesítem egy cseppet a csizmámat.”

Hát amint ott pödri a bajuszát, látja, hogy a csillagok mögött jön egy szép négyes fogat. Az ostorhegyes éppen olyan, mint a Gábor úr Szellője. Hej, édes jó istenem, éppen hogy a Szellő! Megdörzsöli János a szemét, de hát mégiscsak jól lát, ott ül a bakon Gábor úr, mellette pedig Rózsi. A piros szóttas szoknyája van rajta. Gábor úr idekurjant: „Készülj, János, kapaszkodj fel a hátulsó ülésre!”

„Készen vagyok, nagyságos úr lelkem, készen vagyok, csak igyekezzenek, amíg ideérnek, leülök egy kicsit az útszélre!”

Kegyetlen hideg veszi körül a házakat, a világos karácsony éjszakában angyalszárnyak suhannak el szeretetet hordozva, de az emberek alusznak. Csak a ku-

tyák vannak ébren. Mikor János bácsi boldogan, sugározva lép fel az elővágató kocsira, s a lovak trappban indulnak a csillagok után, az ebek vonítani kezdenek az udvaron, aztán a szomszédban is felnéznek az égre s hangosan üvöltenek.

A disznóól mellett valami fekszik a havon, de az már nem János. Csodálatos, hogy reggel az inas mégis azzal szalad be a mészárosához:

— Jöjjön, Bonyhádi úr, János bácsi az éjjel megfagyott!